
Čtyřicetileté výročí upálení Jana Palacha

Čtyřicetileté výročí upálení Jana Palacha

16.1.2009, 22:30, pořad: Události, komentáře

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

Některé činy mají zvláštní moc. Možná jim nerozumíte, možná s nimi nesouhlasíte, třeba vám připadají zoufalé, anebo byste k nim neměli odvahu. Přesto ale patří k významným událostem, které ovlivnily dějiny. Před čtyřiceti lety na den přesně se na Václavském náměstí upálil student Jan Palach. Chtěl lidi vyburcovat k boji proti totalitnímu režimu a okupaci Československa.

Jan OSÚCH, redaktor

Uzavřený, samotářský, přesto nelhostejný k tomu, co se ve společnosti děje. Takový byl podle historiků Jan Palach, student filozofické fakulty, který se nechtěl smířit s okupací své země.

Petr BLAŽEK, historik, autor knihy o Janu Palachovi

Říká, že je nutné, aby veřejnost byla vyburcována k celonárodnímu odporu.

Jan OSÚCH, redaktor

Premiér přišel památku Jana Palacha uctít už brzy ráno před filozofickou fakultu.

Mirek TOPOLÁNEK, premiér /ODS/

Jan Palach pro mě znamená střípek z mozaiky toho všeho nebo těch všech, kteří se postavili proti zlu, proti totalitě.

Jan OSÚCH, redaktor

Zhruba dvě stovky lidí přišly uctít památku Jana Palacha také před Národní muzeum v Praze. Sešli se tu přesně v půl třetí, tedy ve stejný čas, kdy se tu před čtyřiceti lety Jan Palach upálil.

Filip JAROŠ, student

Je to pro mě připomínka síly, která se skrývá v lidech a ...

Adéla KOSAŘOVÁ, studentka

Udělat něco tak důležitýho proti vlastně, proti celému režimu, tak to je hrozně důležitý.

Jan OSÚCH, redaktor

Mimo připomínky čtyřicet let starého činu se lidé zamýšleli i nad jeho odkazem pro dnešní společnost.

Vít MAREŠ, účastník vzpomínkové akce

Asi abysme si uvědomili, co bylo, co je..

Jan OSÚCH, redaktor

Až do poloviny února budou Palachův odkaz připomínat také dvě pražské expozice. Ukazují fotografie z bouřlivých dnů, které následovaly po Palachově sebeupálení. Ale třeba i originály jeho dopisů. Klaudia Růžinská a Jan Osúch, Česká televize.

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

A Česká televize se výročí Jana Palacha zaobírá celý den. Pojdme tedy v Událostech, komentářích přidat ještě další pohled. Je tu se mnou historik Petr Blažek, historik Ústavu soudobých dějin Akademie věd a také v Zalužanech je literární historik Martin C. Putna. Dobrý večer, pánové.

Petr BLAŽEK, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Dobrý večer.

Martin C. PUTNA, literární historik

Dobrý večer.

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

Pane Putno, vy nesouhlasíte s tím, že se o Janu Palachovi mluví jako o mučedníkovi a o jeho činu jako o oběti. Proč?

Martin C. PUTNA, literární historik

Já se snažím přesně rozlišovat. Ten odpor proti totalitě a okupaci, který Plach učinil, vzbudil, ten je samozřejmě nesmírně záslužný a dobrý a podstatný. Ale ten čin samotný je podle mě velmi problematický. Já ho interpretuji spíše jako čin zoufalství, jako výraz toho, že když se proti režimu nedalo udělat nic rozumného, racionálního, konstruktivního, on se pokusil udělat něco úplně extrémního, to znamená to sebeupálení. Ale myslím, že pojem mučedník má trochu jiný význam. A ten pojem oběť, který bývá tak často skloňován v souvislosti s Palachem, také myslím, že není přesný. Obětuji život za někoho, ale tím, že sám sobě přivodím smrt, to není oběť v pravém slova smyslu.

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

Pane Blažku, nevím, do jaké míry historik pracuje s termíny jako mučedník nebo oběť, ale co víte z toho, co jste, co jste vyzkoumal a co jste našel za fakta při psaní své knihy?

Petr BLAŽEK, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Tak důležité je, že Jan Palach po svém převozu do nemocnice opakovaně zdůrazňoval, že jeho cílem nebyla sebevražda. On říkal, že ta údajná skupina, o které psal v posledním dopise, že není žádným spolkem sebevrahů, že jejich cílem je prostě vyburcovat lidi. On sám vlastně zvolil formu, která byla typická pro skutečně jiný kulturní okruh, to znamená pro buddhistické mnichy v jižním Vietnamu. Oni sami ten svůj čin zdůvodňovali jako možnost vlastně pohnout, pohnout srdcem lidí, dokonce oni mluvili o srdcích nepřátel a snažili se vlastně tou šokující formou otrávit společnosti natolik, aby splnila jejich požadavky. Já myslím, že z čistě formálního hlediska byly ty, bylo to uvažování Palacha velice podobné. Takže já si myslím, že potom samozřejmě záleží na výkladu a jistě je velká část lidí, kteří s tím činem vyjádřili souhlas nebo aspoň pochopení, tak to slovo oběť spíše skutečně vnímají jako nějakou nabídku, jako nějakou snahu, řekněme, vyburcovat lidi, a v tom případě já si myslím, že ten termín je poměrně na místě. Já si myslím, že pan Putna se spíše drží prostě takového trochu formálního výkladu. Nemůžu si pomoci.

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

Není to vyloučeno. Možná na to Martin Putna odpoví i v další otázce. Já jen doplním ještě jednu podotázku. Proč se podle vás, pane Putno, Janu Palachovi nepodařilo v roce 69 vyburcovat lidi k tomu, aby nějakým větším a trvalejším způsobem zareagovali na to, co přicházelo s režimem?

Martin C. PUTNA, literární historik

Ono se mu to podařilo na nějakou chvíli, na několik týdnů, ale jak se ukazuje potom už z té druhé smrti Jana Zajíce, tam ta reakce veřejnosti byla daleko menší a ta tendence společnosti vlastně k té konformizaci byla daleko větší než on jakou si on zřejmě připouštěl. A to, co následovalo v roce 69 a v dalších letech, to právě ukazuje na to, že se mýlil v představě, že tím, že sám sebe upálí, ten národ vyburcuje.

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

Pane Blažku, vy jste to tady už naznačil, že snad podle některých materiálů měla, a samozřejmě podle Palachových slov, měla existovat nějaká skupina. Také tam figuruje ten termín pochodeň číslo jedna. Máte jako historik jasno v tom, že taková skupina opravdu existovala, že měla nějaký plán?

Petr BLAŽEK, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Tak podle všech faktů, které máme k dispozici, ta skupina neexistovala. Byl to vlastně nátlak Jana Palacha, který zvolil, protože on tam mluví v tom, v těch posledních dopisech o tom, že za pět dní se upálí další z té údajné skupiny. Chtěl vlastně vyvolat takovou řetězovou reakci nebo představu řetězové reakce. Důležité je zmínit to, že to, že ty požadavky vlastně nebyly vzaty za svoje, samozřejmě můžeme interpretovat různým způsobem. Nesmíme zapomínat na to, že vláda dělala úplně všechno, co mohla, skutečně aby uklidnila tu situaci, ve které se situace, ve které se společnost ocitla, aby zklidnila tu situaci, ten tlak ze strany Sovětů byl obrovský a ty dokumenty, které dneska máme k dispozici třeba o jednání vrcholných představitelů komunistické strany, ukazují, že nebyli vůbec ochotni vlastně jednat o, nejenom o těch požadavcích, které vnesl Palach, ale třeba i o požadavcích dalších, které vznášeli třeba další vysokoškoláci v té době.

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

Pane Putno, ještě poslední otázka na vás. Vzhledem k tomu, co jste říkal, a sám jste říkal, že nějakou hladinu společenského povědomí a nějakého vyburcování se podařilo rozvířit jen na několik týdnů po činu Jana Palacha, tak měl z vašeho pohledu ten čin nějaký smysl?

Martin C. PUTNA, literární historik

Určitě v nějakém smyslu ano. Pro mě bylo velmi podstatné včera na filozofické fakultě setkání s pamětníky, kde já jsem byl v panelu jediný nepamětník a jinak tam byl Tomáš Halík a Jiřina Šiklová a další lidé, kteří to pamatovali a vyprávěli, co to emocionálně pro ně znamenalo. A já jsem jim naslouchal a v tu chvíli jsem jakoby rozuměl, že pro lidi, kteří tehdy žili a tehdy jim bylo dvacet, to byla jakási výzva k tomu, aby v té jízdě do tunelu nezapomněli, aby se nezkonformizovali. Ale pro nás, kteří už jsme tutéž emocionální zkušenost neměli, zůstává to z minulosti jen jakýsi, jako jakýsi extrémní čin, jako svědectví o hrůznosti režimu a bezvýhodnosti té doby, ale určitě ne jako něco jednoznačně pozitivního. A když nám bylo dvacet a my jsme demonstrovali proti režimu o Palachově týdnu v lednu 89, tak jsme věděli, že vlastně demonstrujeme hlavně proti režimu a Palach je spíš jenom jakýsi symbol nebo jeden ze symbolů. A když bych to řekl ještě trochu tvrději, je to spíše záminka, je to spíš jméno jedné z obětí režimu.

Martin VESELOVSKÝ, moderátor

Tak, pánové, oběma děkuji za vaše názory i za váš čas. Hezký večer, na shledanou.

Petr BLAŽEK, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Na shledanou.

Martin C. PUTNA, literární historik

Na shledanou.